

Wojciech Grocholski
(1920 – 2000)



W dniu 25 grudnia 2000 r. zmarł w wieku 80 lat, długoletni kierownik Katedry Geologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, prof. dr hab. Wojciech Grocholski, geolog niezwykle zasłużony dla nauki polskiej. Polskie Towarzystwo Geologiczne straciło Członka z ponad czterdziestoletnim stażem, założyciela i pierwszego przewodniczącego najpierw Koła, a po roku Oddziału Poznańskiego Polskiego Towarzystwa Geologicznego. Prof. W. Grocholski był członkiem Zarządu Głównego, członkiem Zarządu Sekcji Tektonicznej i członkiem Komisji Przyznawania Nagród im. Ludwika Zejsznera naszego Towarzystwa oraz członkiem Rady Redakcyjnej Rocznika Polskiego Towarzystwa Geologicznego. Był On także Przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego 55 Zjazdu Polskiego Towarzystwa Geologicznego w Szczecinie w 1983 r. oraz brał udział w pracach organizacyjnych wielu innych zjazdów Polskiego Towarzystwa Geologicznego, m.in. w Świdnicy, Zielonej Górze i w Poznaniu.

Prof. Wojciech Grocholski swoim pracowitym i pełnym poświęcenia życiem przyczynił się do lepszego poznania budowy geologicznej naszego kraju. Wykształcił Profesor wielu magistrów i doktorów geologii, a przede wszystkim przekazywał swoją wiedzę wielu pokoleniom geologów i geografów w Poznaniu i Wrocławiu.

Jak wielu przedstawicieli swego pokolenia doznał Wojciech Grocholski wielu niesprawiedliwości i krzywd, związanych przede wszystkim z wybuchem II Wojny Światowej, z latami niemieckiej okupacji, a także okresem powojennym.

Wojciech Grocholski urodził się 20 lutego 1920 r. w Czesławicach na Śląsku Cieszyńskim jako syn Zygmunta, inżyniera górniczego i Wandy z Bielskich – córki profesora Akademii Górniczej w Krakowie. Dziadek W. Grocholskiego był znanym i wysoko cenionym specjalistą w przemyśle wiertniczym i naftowym.

Ośmioklasowe Gimnazjum Matematyczno-Przyrodnicze im. Braci Śniadeckich zakończył egzaminem dojrzałości w 1938 r. w Siemianowicach Śląskich na Górnym Śląsku. W gimnazjum tym geologii i geografii Wojciecha Grocholskiego uczył Edward Passendorfer, który przybył do Siemianowic z Uniwersytetu Poznańskiego.

W 1938 r. Wojciech Grocholski podjął studia na Wydziale Górniczym Akademii Górniczej w Krakowie. W 1939 r. zdążył jeszcze odbyć praktykę wiertniczą w kopalniach gazu ziemnego firmy "Polmin".

W latach 1939–1943, wysiedlony wraz z rodzicami przez okupanta, przebywa w Krakowie, gdzie pracuje zarobkowo w różnym charakterze w rozmaitych polskich prywatnych przedsiębiorstwach. Równocześnie działał konspiracyjnie przeciwko okupantowi w ramach Polskiego Związku Zachodniego. W dniu 3

maja 1943 r. Wojciech Grocholski został aresztowany i po 5 miesiącach obostrzonego śledztwa m.in. w więzieniu przy ul. Montelupich w Krakowie został wysłany do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, a następnie przeniesiony do Buchenwaldu. W czasie ewakuacji obozu zachorował na tyfus plamisty. Po pobycie w szpitalu na terenie Czechosłowacji wrócił do Polski w czerwcu 1945 r.

W listopadzie tegoż roku W. Grocholski podjął studia geologiczne na Wydziale Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej. Był jednym z pierwszych trzech studentów geologii w powojennej historii wrocławskiej geologii. W latach 1946–1948 pracował równocześnie jako demonstrator w Katedrze Mineralogii i Petrografii kierowanej wówczas przez prof. Kazimierza Maślankiewicza. Uczestniczył również w odbudowie i organizowaniu zbiorów dydaktycznych, a także całego warsztatu pracy dla nauk o Ziemi we Wrocławiu. Niezwykle aktywnie działał także jako członek Zarządu Bratniej Pomocy Studentów, jako założyciel i pierwszy przewodniczący Naukowego Koła Geologów i Geografów Studentów Uniwersytetu Wrocławskiego. Był również członkiem redakcji *Akademika Wrocławskiego*.

W okresie nasilającego się stalinizmu Wojciecha Grocholski znów doznał wielu krzywd i niesprawiedliwości. Aresztowany przez Urząd Bezpieczeństwa, od 15 lipca 1948 r. do 11 marca 1953 roku odbywał karę więzienia we Wrocławiu, Katowicach i w szpitalu w Cieszynie.

Po tak ciężkich doświadczeniach Wojciech Grocholski wrócił do Wrocławia, gdzie podjął prace geologiczno-kartograficzne dla Stacji Terenowej Instytutu Geologicznego, a później został kierownikiem Działu Geologicznego we Wrocławskim Przedsiębiorstwie Wierceń Geologiczno-Poszukiwawczych Przemysłu Węglowego. Ponadto w latach 1954–1955 był nauczycielem wiertnictwa i nadzoru geologicznego wierceń w Technikum Geologicznym.

Rok 1955 był w pewnym sensie przełomowy w życiu i działalności zawodowej Wojciecha Grocholskiego. W czerwcu zdał egzamin magisterski z geologii, a w październiku otrzymał nominację na asystenta, w kierowanej przez prof. Henryka Teisseyre'a, Katedrze Geologii Ogólnej Uniwersytetu Wrocławskiego. W tym też roku zawarł związek małżeński z mgr Haliną Krawczyńską, również geologiem. Owocem związku jest dwoje dzieci: córka Wanda oraz syn Piotr, także geolog.

W 1955 r. Urząd Patentowy PRL zatwierdził Jego usprawienie pt. *Graficzne przedstawienie niektórych czynności wiertniczych w zależności od geologicznych danych rejonu*.

W grudniu 1959 r. Wojciech Grocholski obronił rozprawę doktorską pt. *Tektonika południowo-zachodniego brzegu gnejsów sowiogórskich*, opublikowaną później w *Studia Geologica Polonica*. Publikacja ta stała się ważnym wydarzeniem w badaniach Sudetów, bowiem opierała się na nowym, obfitym i różnorodnym materiale obserwacyjnym, dzięki interpretacji którego można było ujawnić poligeniczny charakter dyslokacyjnej krawędzi Gór Sowich.

Podsumowaniem tego cyklu badań Wojciecha Grocholskiego była praca habilitacyjna pt. *Tektonika Gór Sowich*, opublikowana w *Geologia Sudetica*. W wyniku drobiazgowej interpretacji tysięcy pomiarów orientacji elementów przestrzennych drobnych struktur i dokładnego zdjęcia geologicznego wyróżnił On trzy lineacje typu "b" oraz ich następstwo czasowe. Zanalizował także tektonikę uskokową tych gór, nałożoną na starsze struktury fałdowe. Zaproponował również podział Gór Sowich na mniejsze jednostki strukturalne i porównał je z innymi elementami strukturalnymi Sudetów. Praca habilitacyjna Wojciecha Grocholskiego była poważnym osiągnięciem naukowym i stanowiła duży krok naprzód w poznaniu tektoniki Gór Sowich i ich strukturalnej ewolucji. Miała także duże znaczenie w upowszechnieniu nowej metody badań tektonicznych drobnych struktur w skałach krystalicznych.

W 1969 r. ówczesny doc. W. Grocholski został wprowadzony przez prof. Bogumiła Krygowskiego na stanowisko kierownika do samodzielnej, pomocniczej Katedry Geologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, a w 1979 r. otrzymał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego. Stanowisko kierownika Katedry Geologii zajmował do czasu przejścia na zasłużoną emeryturę w 1987 r.

Dorobek naukowy Wojciecha Grocholskiego obejmuje blisko 80 publikacji, w tym około 20 współautorskich. Główne kierunki Jego działalności naukowej dotyczyły rozwoju skał krystalicznych bloku sowiogórskiego i jego sudeckiego obrzeżenia oraz rozwoju struktur wglębnych Wielkopolski i całego Niżu Polskiego. Badania w Sudetach wprowadziły W. Grocholskiego do czołówki geologów-tektoników w Polsce. Jego prace: doktorska oraz habilitacyjna są stale cytowane i nadal stanowią podstawowe kompendium wiedzy na temat geologicznego rozwoju Gór Sowich.

Drugi zakres zainteresowań prof. W. Grocholskiego, który rozwijał się już w czasie pracy w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu dotyczył zagadnień stratygraficzno-tektonicznych wglębnego podłoża Wielkopolski. Głównie dzięki Jego pracom otrzymaliśmy wielopiętrowy obraz wielkopolskiego basenu ropo- i gazonośnego. Także Jego badania prowadzone wspólnie z Małżonką doprowadziły do znacznie lepszego poznania litologii i stratygrafii utworów przedpermskich północno-zachodniej Polski. Badania prof. W. Grocholskiego realizowane z zastosowaniem, nowoczesnej wówczas, metody kartografii wglębnej opartej na wynikach badań geofizycznych i satelitarnych oraz na analizie rdzeni wiertniczych, analizie ich cech petrologicznych, mikropaleontologicznych, facjalnych, miąższościowych, stratygraficznych i strukturalnych pozwoliły na nowe spojrzenie na wglębną budowę Niżu Polskiego. Znaczenie badań tektonicznych prof. W. Grocholskiego znalazło m. in. uznanie w Jego członkostwie w latach 1976–1980 w grupie roboczej międzynarodowej współpracy akademii nauk krajów socjalistycznych, a także uczestnictwo w licznych ekspedycjach naukowych do Bułgarii, Karelii, na Półwysep Kola, Archipelag Kandałaski, do Estonii, Ukrainy, Finlandii, Czechosłowacji i Niemiec.

Badania geologiczne W. Grocholskiego, szczególnie w poznańskim etapie Jego naukowej działalności, miały również wymiar użytkowy. Związane były, szczególnie z praktyką geologiczno-poszukiwawczą, głównie z górnictwem naftowym. Znaczenie gospodarcze Jego badań polegało na dostarczeniu podstawowych materiałów geologicznych dla określenia perspektyw występowania złóż węglowodorów.

Należy przypomnieć, że prof. W. Grocholski był współorganizatorem Sekcji Tektonicznej w Komitecie Nauk Geologicznych PAN, a także inicjatorem *Polskiego Słownika Tektonicznego*. W 1984 r. zorganizował w Poznaniu ogólnopolską konferencję: "Perspektywy surowcowe wielkopolskiej części basenu środkowoeuropejskiego", która uświadomiła społeczności akademickiej Poznania, że istnienie nauk geologicznych w Poznaniu jest potrzebne, nie tylko w wymiarze praktycznym ale i akademickim – dydaktycznym i badawczym. Od 1985 r. był także członkiem Rady Programowej do spraw Poszukiwań Złóż Ropy Naftowej i Gazu Ziarnego w Warszawie.

Za działalność naukową, dydaktyczną i społeczną prof. Wojciecha Grocholski został odznaczony m.in. Złotą Odznaką "Zasłużony dla polskiej geologii", Złotym Krzyżem Zasługi oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

W swojej długoletniej pracy nauczyciela akademickiego prowadził wykłady i ćwiczenia terenowe z różnych specjalności geologicznych. Wykształcił 3 doktorów, kilkunastu magistrów, napisał wiele opinii o wnioskach na stopnie i tytuły naukowe.

Umiłowaną dziedziną wiedzy śp. prof. dr hab. Wojciecha Grocholskiego była tektonika, której poświęcił większość swej intelektualnej inwencji i jej pozostał wierny do końca życia.

W życzliwej pamięci przyjaciół, współpracowników i uczniów pozostanie Profesor jako wybitny geolog, tektonik o wszechstronnych zainteresowaniach, wielkim sercu i umyśle, który mimo wielu przeciwności losu wytrwale dążył do poznania budowy geologicznej naszego kraju i kontynentu.

Janusz Skoczylas

Ważniejsze publikacje prof. dr hab. Wojciecha Grocholskiego

- 1958 The tectonic zone of the southwestern margin of Sowie Góry. *Bulletin de l'Academie Polonaise*, VI, 11: 689–694.
- 1959 Stosunek warstw żałerskich do gnejsów sowiogórskich między Głuszycą a Sierpicą w Sudetach Środkowych. *Acta Geologica Polonica*, 9: 419–432.
- 1961 Tektonika południowo-zachodniego obrzeżenia bloku gnejsów sowio-górskich. *Studia Geologica Polonica*, 8: 1–78.
- 1964 Spostrzeżenia geologiczne z okolicy Kamionkowa w Górach Sowich. *Geologia Sudetica*, 1: 209–220.
- 1964 Drobnie struktury masywu górskiego Wielkiej Sowy. *Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego*, 34: 509–542.
- 1967 Tektonika Gór Sowich. *Geologia Sudetica*, 3: 181–234.
- 1967 *Przekroje geologiczne przez Polskę Sudety*. Wyd. Geol. Warszawa.
- 1967 Gnejsy sowiogórskie w świetle badań strukturalnych. *Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego*, 37: 290–298.
- 1968 Mezostruktury obszaru gnejsów sowiogórskich na przedgórzu Sudeckim. *Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego*, 39: 651–672.
- 1969 *Przewodnik Geologiczny po Sudetach*. Wyd. Geol. Warszawa. (Redakcja) i 9–84, 250–302.
- 1973 Badania strukturalne w geologii stosowanej. *Biuletyn Instytutu Geologicznego*, 264: 57–63.
- 1975 Waryscydy południowej Wielkopolski. *Przegląd Geologiczny*, 4: 171–175.
- 1975 *Przewodnik do ćwiczeń z geologii dla geografów*. Skrypt UAM. Poznań. ss.162 (wspólnie z H. Krawczyńską-Grocholską)
- 1978 Tektonika jej działy i pojęcia wprowadzające. *Przegląd Geologiczny*, 11: 656–659.
- 1979 Ropa naftowa i gaz ziemny w Wielkopolsce. W: *Od czwartorzędu do prekambru*. UAM Poznań, 69–82.
- 1979 Zagadnienia prekambru wschodniej części tarczy bałtyckiej. W: *Od czwartorzędu do prekambru*. UAM Poznań, 109–122.
- 1980 Prekambry Ukrainy oraz podłoża Białorusi i krajów bałtyckich. *Przegląd Geologiczny*, 1: 53–58.
- 1980 Prekambry Rodopów. *Przegląd Geologiczny*, 11: 639–642.
- 1983 Wybrane zagadnienia utworów paleozoicznych podłoża geologicznego między Szczecinem a Kołobrzegiem na podstawie rdzeni wiertniczych – utwory przedkarbońskie. *Przewodnik LV Zjazdu Pol. Tow. Geol. Szczecin-Warszawa*. 57–61.
- 1985 Nowe teorie globu ziemskiego. Wyd. UAM, *Seria "Wykłady inauguracyjne"*, nr 24. Poznań.